

СИЛАБУС

Східноєвропейський національний університет імені Лесі України

Медико-біологічний факультет

Кафедра фізіології людини і тварин

Дисципліна: Психофізіологія та психодіагностика людини

Викладач: Козачук Наталія Олександрівна, доктор біологічних наук, професор кафедри фізіології людини і тварин, доцент.

Kozachuk.Nataliya@eenu.edu.ua

Комунікація зі студентами: електронною поштою, на лекціях і лабораторних заняттях згідно розкладу, на консультаціях, в групі у Viber.

Розклад занять розміщено на сайті навчального відділу CHU: <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

Розклад консультацій. Консультації проводяться згідно розкладу, що розміщений на дошці оголошень кафедри фізіології людини і тварин.

Попередні курси: «Анатомія людини», «Фізіологія людини і тварин», «Генетика», «Психологія».

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Мета викладання навчальної дисципліни полягає у формуванні в студентів уявлення про фізіологічні механізми, принципи і закономірності психічної діяльності і поведінки людини.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

- оволодіти теоретико-методологічними основами психофізіології людини;
- оволодіти сучасними методами дослідження психофізіологічних функцій;
- сформулювати уявлення про сучасний стан розвитку психофізіології.

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях: основні терміни і поняття психофізіології; сучасні фізіологічні методи дослідження психіки і поведінки; основи теорії функціональних систем; основи теорії нейронних мереж; принципи організації нейронів кори великих півкуль; онтогенез психофізіологічних функцій.

Крім того студенти повинні вміти характеризувати інтегративну діяльність мозку; розпізнавати загальні закономірності фізіологічних процесів, станів та властивостей вищої нервової діяльності; визначити за фізіологічними показниками ступінь функціональної напруженості стану організму; використовувати методи дослідження психофізіологічних функцій.

Опис курсу містить навчальну програму курсу Психофізіологія та психодіагностика особистості людини (укладач Козачук Н.О.), яка розміщена на сайті факультету: https://eenu.edu.ua/sites/default/files/Files/psihofiziologiya_ta_psihodiagnostika_lyudini.pdf

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Перелік тем лекцій з питаннями, які розглядаються

Тема 1. Історія становлення психофізіології людини та психодіагностики.

Основні джерела психофізіології. Предмет і завдання психофізіології. Методи психофізіологічних досліджень. Історія розвитку психодіагностики. Предмет і завдання психодіагностики. Методи психодіагностики. Методики діагностики індивідуальних психофізіологічних особливостей людини

Тема 2. Класифікація психодіагностичних методик.

Типи діагностичних методик. Формалізовані методи. Малоформалізовані методи. Аналіз продуктів діяльності (контент-аналіз).

Тема 3. Психометричні вимоги до побудови і перевірки методик.

Стандартизація. Вибірка стандартизації. Надійність. Визначення надійності вимірювального інструмента. Визначення стабільності досліджуваної ознаки. Визначення константності. Валідність. Достовірність

Тема 4. Фізіологічні основи сприйняття та поведінки.

Структурно-функціональна організація сенсорних систем. Класифікація рецепторів. Рецепторний акт первинно- і вторинно-чутливих рецепторів. Сенсорні шляхи. Корові сенсорні проекції. Принципи кодування інформації. Суть понять «відчуття» і «сприйняття». Абсолютний і диференційний пороги. Психофізичний закон.

Суть поняття «поведінка». Вроджені і набуті форми поведінки. Інстинкти. Безумовні рефлекси. Умовні рефлекси. Динамічний стереотип. Потреби. Функціональна система як основа поведінкового акту.

Тема 5. Фізіологічні механізми емоцій.

Класифікація емоцій. Теорії емоцій. Нейронні механізми емоцій. Нейрохімія емоцій. Лицева експерсія як засіб невербального спілкування.

Тема 6. Психофізіологія сну.

Значення сну. Фізіологічні характеристики сну. Нейрофізіологічні механізми сну. Сон і консолідація енграм. Сновидіння. Патологічні форми сну. Гіпноз.

Тема 7. Фізіологічні механізми свідомості.

Природа свідомості. Самосвідомість. Нейронні механізми усвідомлюваних і неусвідомлюваних психічних процесів. Теорії свідомості. Фізіологічні механізми мислення.

Тема 8. Фізіологічні основи креативності.

Поняття креативності. Види творчих здібностей. Теорії креативності. Нейрофізіологічні основи креативності. Тести креативності. Уявлення про здібності. Тестові показники і вимірювання здібностей. Батареї тестів спеціальних здібностей. Сучасні підходи до діагностики, пов'язаної з професійною діяльністю.

Тема 9. Фізіологічні основи пам'яті.

Види пам'яті. Фізіологічні механізми короткочасної пам'яті. Фізіологічні основи довготривалої пам'яті. Вікові особливості пам'яті.

Тема 10. Фізіологічні механізми мови.

Сигнальні системи дійсності. Мовні центри. Молекулярно-генетичні основи мови.

Тема 11. Функціональна асиметрія великих півкуль головного мозку.

Функції лівої півкулі. Функції правої півкулі. Особливості функціонування мозку у

шультів. Міжпвікулева взаємодія.

Тема 12. Фізіологічні основи уваги.

Види уваги. Характеристики уваги. Фізіологічні механізми довільної і мимовільної уваги.

Тема 13. Психофізіологія індивідуальних відмінностей.

Історія становлення вчення про типи вищої нервової діяльності. Роль дослідження умовних рефлексів у виділенні типів вищої нервової діяльності. Темперамент і характер. Типи темпераменту. Типи поведінки. Методи дослідження властивостей нервових процесів. Методи дослідження темпераменту. Методи дослідження рівня тривожності.

Тема 14. Психофізіологія індивідуальних відмінностей.

Історія становлення вчення про типи вищої нервової діяльності. Роль дослідження умовних рефлексів у виділенні типів вищої нервової діяльності. Темперамент і характер. Типи темпераменту. Типи поведінки. Типологічні опитувальники особистості. Опитувальники рис особистості. Особистісні опитувальники мотиваційно-потребової сфери. Особистісні опитувальники інтересів. Опитувальники особистісних цінностей. Особистісні опитувальники установок.

Тема 15. Статеві особливості психофізіологічних функцій.

Статевий диморфізм нервової системи людини. Статеві відмінності у функціонуванні мозку чоловіків і жінок. Статеві відмінності когнітивних процесів чоловіків і жінок.

Перелік тем лабораторних занять

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Дослідження функціональних станів (на основі ЕЕГ).	2
2	Електрофізіологічні кореляти мотиваційного забезпечення психічних функцій	2
3	Вивчення емоційних реакцій людини методом ВП	2
4	Дослідження уваги за допомогою ефекту Струпа	2
5	Психофізіологічні показники центральної організації простого рухового акту в парадигмі ERP Go/NoGo	2
6	Визначення типу поведінки за характером регуляції серцево-судинної системи	2
7	Методика ERD/ERS	2
8	Дослідження особливостей сприйняття	2
9	Застосування методики варіабельності серцевого ритму у психофізіологічних досліджень	2
10	Діагностика рівня невербального інтелекту	2
11	Діагностика ригідного/гнучкого пізнавального контролю	2
12	Діагностика рівня креативності	2

13	Визначення когнітивного стилю «полезалежність-полenezалежність».	2
14	Визначення когнітивного стилю вузкість/широта діапазону еквівалентності	2

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Для студентів денної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 09 «Біологія», спеціальності 091 «Біологія» освітньої програми «Лабораторна діагностика»

Поточний контроль (max = 40 балів)								Модульний контроль (max = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1								Модуль 2		
T4	T5	T7	T8	T10	T12	T13	Сам. робота	МКР №1	МКР №2	
15	3	3	3	3	3	6	4	30	30	

Для студентів заочної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта (Біологія)» освітньої програми «Лабораторна діагностика»

Поточний контроль (мах = 40 балів)			Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1			Модуль 2		
T4	T12	Сам. робота	МКР №1	МКР №2	
20	10	10	30	30	
					100

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів	Оцінка за національною шкалою

за всі види навчальної діяльності	для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Добре	
75 – 81		
67 – 74	Задовільно	
60 – 66		
1 – 59	Незадовільно	Не зараховано (з можливістю повторного складання)

Критерії оцінювання

Для студентів денної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 09 «Біологія», спеціальності 091 «Біологія» освітньої програми «Лабораторна діагностика»

Поточний контроль знань здійснюється шляхом виконання тестових завдань, які максимально оцінюються в два бали.

Практичні навички (виконання практичної роботи) оцінюються за результатами виконання практичних робіт. Максимальна кількість балів за виконання роботи – 1 бал. Загалом за усі практичні роботи – 12 балів. Практична робота може бути оцінена, якщо студент виконав всі завдання, оформив роботу, зробив висновки.

За самостійну роботу студент максимально може отримати 4 бали.

Проміжний контроль (модульна контрольна робота) проводиться письмово. Модульний зріз передбачає розв'язання 15 тестових завдань, які складаються на основі лекційного курсу, практичних робіт і питань, які виносяться на самостійне опрацювання. Правильне розв'язання тестового завдання оцінюється в 2 бали. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за один модульну контрольну роботу – 30 балів (загалом 60 балів за дві модульні контрольні роботи).

Підсумковий контроль – залік. Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами поточного й модульного контролю. При цьому завдання із цих видів контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів включно.

У випадку незадовільної підсумкової оцінки, або за бажання підвищити рейтинг, студент складає залік у формі тестування. При цьому на залік вноситься 60 балів, а бали, набрані за результатами модульних контрольних робіт, анулюються. Для отримання заліку потрібно набрати не менше 60 балів за 100-бальною шкалою. У відомості та індивідуальному навчальному плані студента в графі «оцінка за національною шкалою» робиться запис «зараховано».

Для студентів заочної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 09 «Біологія», спеціальності 091 «Біологія» освітньої програми «Лабораторна діагностика»

Поточний контроль знань здійснюється шляхом виконання тестових завдань (всього 18 балів).

Практичні навички (виконання практичної роботи) оцінюються за результатами виконання практичних робіт. Максимальна кількість балів за виконання роботи – 4 бали. Загалом за усі практичні роботи – 12 балів. Практична робота може бути оцінена, якщо студент виконав всі завдання, оформив роботу, зробив висновки.

Проміжний контроль (модульна контрольна робота) проводиться письмово. Модульний зріз передбачає розв'язання 15 тестових завдань, які складаються на основі лекційного

курсу, практичних робіт і питань, які виносяться на самостійне опрацювання. Правильне розв'язання тестового завдання оцінюється в 2 бали. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за один модульну контрольну роботу – 30 балів (загалом 60 балів за дві модульні контрольні роботи).

Підсумковий контроль – залік. Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами поточного й модульного контролю. При цьому завдання із цих видів контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів включно.

У випадку незадовільної підсумкової оцінки, або за бажання підвищити рейтинг, студент складає залік у формі тестування. При цьому на залік виносяться 60 балів, а бали, набрані за результатами модульних контрольних робіт, анулюються. Для отримання заліку потрібно набрати не менше 60 балів за 100-бальною шкалою. У відомості та індивідуальному навчальному плані студента в графі «оцінка за національною шкалою» робиться запис «зараховано».

Список літератури

1. Психофізіологія людини. Лабораторний практикум : [навч. посіб.] / Уклад. І. П. Кузнєцов, Т. В. Качинська. – Луцьк: Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. – 28 с. <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/2665/3/PsychophysLabs.pdf>
2. Психодіагностика. Теория и практика : учебник для бакалавров / М. К. Акимов [и др.] ; под ред. М. К. Акимовой. — 4-е изд., пер. и доп. — М. : Издательство Юрайт, 2014. — 631 с. — (Серия : Бакалавр. Академический курс). — ISBN 978-5-9916-3057-3.
3. Райгородский Д. Я. (редактор-составитель). Практическая психодіагностика. Методики и тесты. Учебное пособие.— Самара: Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2001. — 672 с.
4. Трухан Е. А. Основы психодіагностики : учеб. материалы для студентов спец. 1-23 01 04 «Психология» / Е. А. Трухан. – Минск : БГУ, 2014. – 70 с.
5. Макарчук М. Ю., Куценко Т. В., Кравченко В. І., Данилов С. А. Психофізіологія: Навчальний посібник К. : ООО «Інтерсервіс», 2011 – 329 с.
6. Макарчук М. Ю., Куценко Т. В. Фізіологія центральної нервової системи – К.: Київський університет, 2011. – 85 с.
7. Жуков Д.А. Биология поведения: гуморальные механизмы. – СПб.: Речь, 2007. – 472 с.
8. Блум Ф., Лейзерсон А., Хофстедтер Л. Мозг, разум и поведение. М., 1988. – 248 с.
9. Лурия А. Р. Основы нейропсихологии. Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. — М.: Издательский центр «Академия», 2003. — 384 с.